

KV. NEW YORK 1, ANTIKVARISK KONSEKVENSBESKRIVNING

2017-02-20

UPPDRAG

269461, New York 1, kulturmiljöstöd

Titel på rapport:

Kv New York 1, Underlag för detaljplan, kulturmiljö

Status:

Slutversion

Datum:

2017-02-20

MEDVERKANDE

Beställare:

Wallenstam AB

Kontaktperson:

Julia Jakobsson

Konsult:

Martin Lagergren

Uppdragsansvarig:

Johanna Alton

Handläggare:

Jennifer Magnusson

Kvalitetsgranskare:

Martin Lagergren

REVIDERINGAR

Revideringsdatum

2017-02-20

Version:

Johanna Alton

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING.....	4
2	NULÄGE	6
3	HISTORIK	14
4	KULTURVÄRDEN	21
5	KOMPLETTERING MED EN NY BYGGNAD	24
6	ANTIKVARISK KONSEKVENSANALYS.....	28
	BILAGA 1	30

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Kvarteret New York ligger mellan Tegelluddsvägen och en utlöpare till Sandhamnsgatan. I väster avgränsas den med Värtavägen och i öster av Sandhamnsgatan inom stadsdelen Ladugårdsgärdet. Fastigheten New York 1 ligger i hörnet till Värtavägen och Sandhamnsgatan. Fastigheten ägs av Wallenstam AB. På fastigheten finns idag ett åtta våningar högt bostadshus. Nu planeras en komplettering med ett bostadshus med omkring 50 lägenheter och lokaler i bottenvåningen. Stadsbyggnadskontoret bedömer att en varsam komplettering med ett nytt bostadshus dels skulle kunna bidra till att uppfylla bostads målet och dels till stadens avsikter att utveckla Värtavägen till stadsgata och på så vis stärka området kring Gärdets tunnelbanestation.

Fastigheten New York 1 markerad med rött. Streckad linje visar område för ungefärlig tomtutbredning för den nya byggnaden.

För ett genomförande av projektet krävs en ny detaljplan som medger komplettering med ett nytt bostadshus. Ett vidare syfte med planarbetet är att bidra till att ge Värtavägen karaktär av stadsgata samt till att öka möjligheterna till lokaler nära Gärdets tunnelbanestation.

Eftersom fastigheten ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården och omgivande byggnader är gulklassade enligt Stockholms Stadsmuseums klassificering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, anlätades Tyréns AB för att genomföra en Antikvarisk konsekvensanalys.

Fastigheten är en del av kvarteret New York, vilket i öster gränsar mot Sandhamnsplan, i söder mot Sandhamnsgatan, i öster mot Värtavägen och i norr mot Tegelluddsvägen. Fastigheten New York 1 utgör hörntomten vid Sandhamnsgatan och Värtavägen. Förutom ett bostadshus finns även en mindre ytparkering och en sluttande gräsyta beväxten med lärkträd och tallar i det sydvästra hörnet av fastigheten. Det är denna del som är aktuell för förtätning.

I Översiktsplanen för Stockholm är fastigheten del av område med innerstadsbebyggelse. Enligt den nu gällande detaljplanen för fastigheten, Pl. 2761 och Pl. 7804. Pl. 2761

får fastigheten bebyggas med bostadshus med en största höjd om 23,5 meter i fastighetens västra del. Pl 2761 innebär att fastigheten korsas av en allmän gångförbindelse från Värtavägen till Tegelluddsvägen. Gångförbindelsen har aldrig realiserats.

I start-PM inför detaljplanen New York 1 hade följande frågor avseende kulturmiljö identifierats som man från Stockholms stadsmuseum och Stockholms stadsbyggnadskontor såg behov av att utreda vidare inför planarbetet:

- Hur kan den nya byggnaden anpassas till bebyggelsen inom kvarteret New York längs Sandhamnsgatan?
- Hur kan den nya byggnaden anpassas till angränsande byggnaders höjd, volym, riktning, färgsättning och utformning?
- Hur kan detaljplanens utformning anpassas till befintlig "hus i park" i kvarteret?
- Hur kan obebyggd mark inom tomten bidra till att bibehålla upplevelsen av naturmark?
- Hur påverkas uttrycket för riksintresseområdet av en ny byggnad?

1.2 KULTURHISTORISK KONSEKVENSANALYS

Platsen för den planerade byggnaden ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården och angränsande byggnader i kvarteret är gulklassat enligt Stadsmuseets klassificering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Området gränsar även mot den Kungliga Nationalstadsparken. Därför har föreliggande kulturhistoriska konsekvensanalys genomförts. En kulturhistorisk konsekvensanalys upprättas för att belysa de konsekvenser för kulturhistoriska värden som kan uppstå vid förändringar i den fysiska miljön. Konsekvensanalysen redovisar hur förslaget förhåller sig till de kulturhistoriska värden som finns i området.

Konsekvensanalysen fungerar som underlag vid beslutsfattande enligt Plan- och Bygglagen (PBL) i samband med plan- och bygglovförfarande och ibland även som underlag vid handläggning och beslut enligt kulturmiljölagen och miljöbalken.

Analys av spridningssamband och ekologisk infrastruktur i relation till den Kungliga Nationalstadsparken kommer inte att hanteras i denna analys, utan kommer göras i ett separat underlag.

1.3 LÄSANVISNING

Analysen inleds med en nulägesbeskrivning. Därpå följer en kortfattad historik och en redogörelse för de kulturhistoriska värden och kvaliteter som platsen besitter. Med utgångspunkt från det analyseras planförslaget och dess konsekvenser för kulturvärdena.

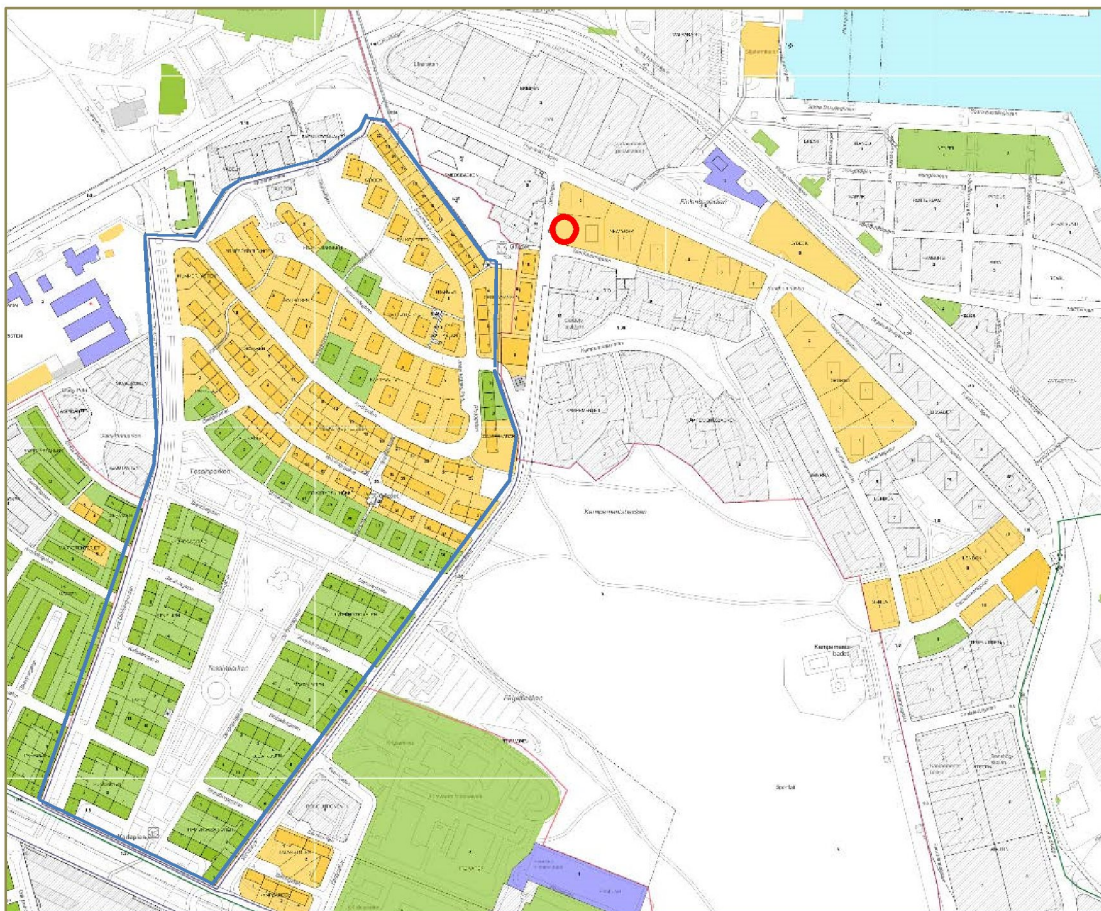
Fotografier utan källhänvisning har tagits av Tyréns.

2 NULÄGE

2.1 PLANFÖRUTSÄTTNINGAR

Fastigheten ligger i ett område av riksintresse för kulturmiljövården, *Stockholms innerstad med Djurgården* och gränsar till Gärdesstaden som är utpekad som värdekärna i riksintresset. Enligt riksintressebeskrivningen utgör bostadsområdet en omsorgsfullt gestaltad helhet – från parkmiljöer och naturmark till byggnadsdetaljer.

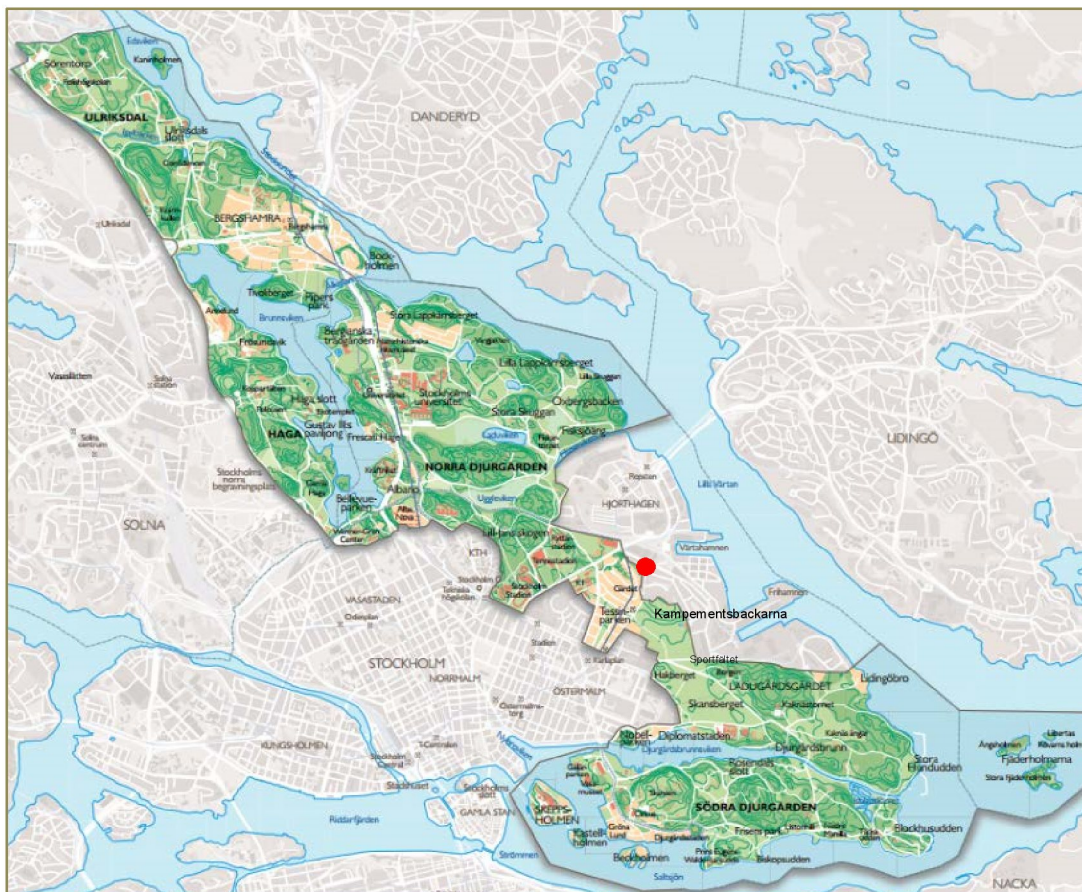
Hela kvarteret New York är gulmarkerat enligt Stadsmuseets klassificeringskarta, vilket innebär att bebyggelsen har positiv betydelse för stadsbilden och/eller ett visst kulturhistoriskt värde. Övrig bebyggelse i anslutning till fastigheten har ännu inte inventerats och klassificerats av Stadsmuseet. De angränsande kvarteren är uppförda under 1960-talet och senare..

Utdrag ur Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta. Kvarteret New York 1 är markerat med en röd ring. Blå markering visar värdekärnan för riksintresset för Stockholms innerstad och Djurgården.

Källa: Stockholms stadsmuseum

Fastigheten ligger strax utanför gränsen för den Kungliga Nationalstadsparken. Gärdesstaden är ett delområde i Vård- och utvecklingsplanen till nationalstadsparken. Delområdet beskrivs som ett av de tidigaste och mest genomarbetade svenska exemplen på funktionalismens stadsplanering. Gärdesstadens grönytor utgör en viktig del för spridningsfunktionen i Nationalstadsparken. Särskilt viktiga är Olaus Petriparken, parken på Gärdeshöjden, grönstråket utmed Lidingövägen samt naturmark och annan vegetation i bostadsbebyggelsen norr om Tessinparken. Men även Kampementsbackarna och Sportfältet är viktiga ur spridningssynpunkt. En analys avseende detta redovisas i ett separat underlag inför detaljplanläggning.

Kungliga nationalstadsparken. Fastigheten New York 1 markerad med en röd punkt. Gärdesstaden, Kampementsbackarna och Sportfältet utgör ett svagt samband i Nationalstadsparken grönstruktur.

2.2 KVARTERET NEW YORK

Fastigheten New York 1 i hörnet av Sandhamnsgatan/Värtavägen. Från sydväst.

Kvarteret New York är bebyggt med sju punkthus. Byggnaderna är, i förhållande till varandra, placerade i en vågrörelselikande s-form. Kvarterets bebyggelse har en höjd om åtta våningar inklusive vindsvåning. Vissa har även delvis källare.

Varje enskild byggnad i kvarteret har sitt eget formspråk med unika fönstersättningar, burspråk, balkonger och kulör. Sammanhållande karaktärsdrag är putsade fasader, takhöjder, storlek på fotavtryck och de enhetliga men internt varierande ljusa och varma kulörerna.

Sammanhållande karaktärsdrag är byggnadernas putsade fasader, takhöjder, storlek på fotavtryck och de enhetliga men internt varierande ljusa och varma kulörerna på fasaderna. Variationen av balkonger, burspråk och fönster är i det närmaste oändlig.

Dess placering i kvarteret är konsekvent men organiskt. Kvarteret bär en stark prägel av hus i park. Parken präglas av tall och lärk med stor topografisk variation och omväxlande förvildade och tuktade buskage. Här och var finns trädgårdsvegetation såsom gullregn och syren. Omfattande hårdgjorda ytor, avsedda för bilparkering, har tillkommit sedan kvarteret bebyggdes.

2.3 EN STOR VARIATION AV BYGGNADER I GRANNSKAPET

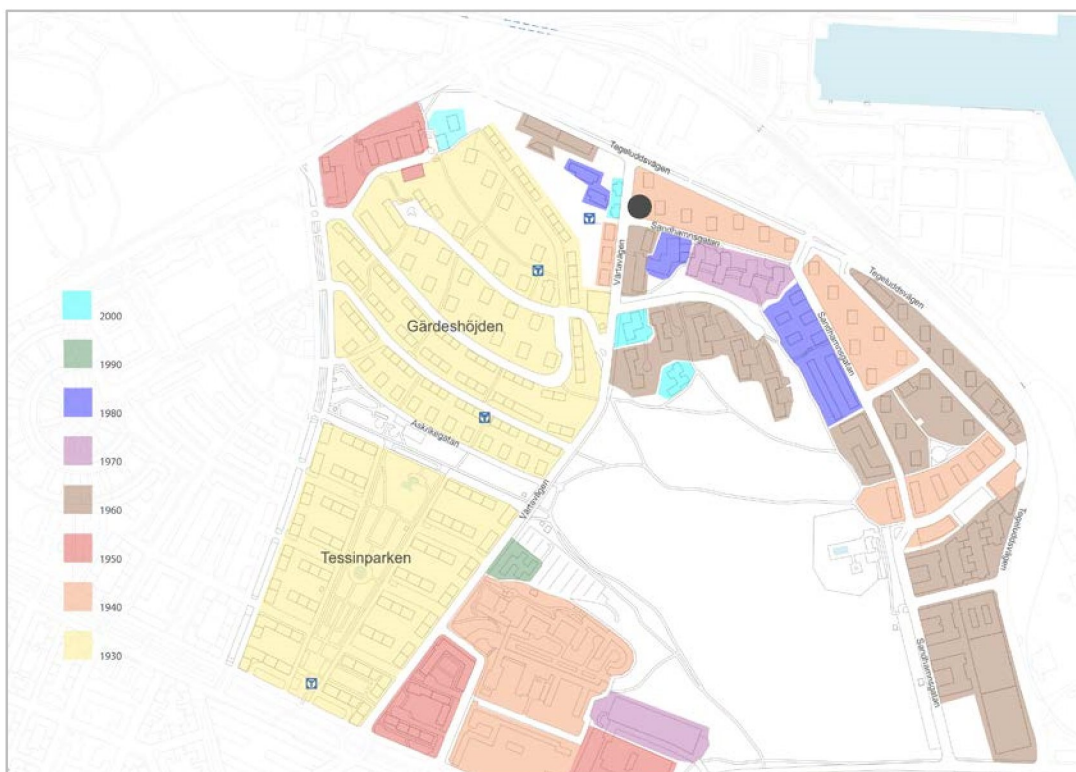

Illustration över områdets olika utbyggnadsfaser. Fastigheten New York är utritad med en svart punkt (Tyréns 2016)

Den omgivande bebyggelsen är varierande i såväl ålder, volym, höjd, utformning och karaktär. Byggnaderna på motstående sida om Sandhamnsgatan i kvarteret Rio kom till under mitten av 1960-talet. Byggnaden med dess mycket konsekventa högmodernistiska arkitektur, närmast vägkorsningen är ritad av Geisendorfs arkitektkontor och innehåller studentbostäder. Under huset finns ett parkeringsgarage.

Övriga byggnader längs gatan tillhör Gärdets sjukhus, vars första byggnader är från 1960-talet. På 1980-talet ändrades planen till förmån för en utbyggnad av sjukhuset med vårdcentral, ett servicehus och ett kollektivhus. De tidsenligt kopplade punkthusen, i åtta våningar, snedställdes mot gatan, vilket var ett sätt att skapa en koppling till de snedställda punkthusen i kvarteret New York. Vid samma tid stängdes Sandhamnsgatan av för biltrafik och blev en återvändsgata, med cykelbana.

Byggnaderna på den östra delen av Kampementsbacken, är uppförda 1961-63 efter ritningar av Lars Bryde. De är starkt influerade av den internationella modernismen. Idén om "hus i park" eller "stad i park" hade lanserats av arkitekter som Le Corbusier flera årtionden tidigare, men realiserades nu på allt fler håll och på ett mer konsekvent sätt. Byggnaderna på Kampementsbacken var så långt möjligt omgivna av obrutna parkytor vid uppförande av byggnaderna.

De senaste årtiondena har det skett viss komplettering av bebyggelsen på Ladugårdsgärdet. Det rör sig främst om flerbostadshus och kontor. De nya bostadshusen har ofta influerats av den omgivande bebyggelsen, vanligen punkthusen. I anslutning till kvarteret ligger exempelvis det vinkelställda sjuvåningshuset på Värtavägen strax söder om kvarteret Rio. Byggnaden uppfördes som äldreboende i början av 2000-talet.

Väster om Värtavägen mitt emot kvarteret New York ligger två sjuvånings punkthus, uppförda omkring år 2010. Byggnaderna har placerats direkt mot trottoaren. I det strategiska läget invid tunnelbaneentrén finns en lokal i bottenvåningen som för närvarande inrymmer ett café. Byggnaderna har en form och färgsättning som inte knyter an till 1940-talets punkthus i kvarteret New York.

Norr om Kvarteret New York, norr om Tegeluddsvägen utvecklades från 1960-talet och framåt storskalig verksamhetsbebyggelse, främst bestående av kontor. Byggnaderna uppfördes i varierande volymer och planformer och med olika formspråk. Parkeringsytor och anordnade planteringar vid byggnader och längs Tegeluddsvägen kompletterade bebyggelsen. Bakom byggnaderna går Värtabanan, en järnvägsförbindelse från Tomtebodavägen via Norra Djurgården till Värtahamnen.

2.4 KOMMUNIKATIONER I NÄROMRÅDET

De huvudsakliga vägar som påverkas av nytillskottet är Värtavägen, Sandhamnsgatan och Tegeluddsvägen. Dessa vägar skiljer sig avsevärt åt i karaktär. Värtavägen och Tegeluddsvägen har genomfartstrafik medan Sandhamnsgatan endast försörjer Gärdets sjukhus och bostäderna

som vetter mot Sandhamnsgatan, eftersom gatan är en återvändsgata och mynnar ut i en gång- och cykelväg. Längs Värtavägen planeras ett regionalt cykelstråk till Lidingö. Här går även 1:ans stombuss, med busshållplats i jämnhöjd med det nya bostadshuset. Tegelluddsvägen och Värtavägen har funnits i samma sträckning redan före området bebyggdes, medan Sandhamnsgatan tillkom i samband med utbyggnaden på Ladugårdsgärdet.

Mitt emot den föreslagna platsen för ny byggnad ligger en av fyra tunnelbaneuppgångar för Gärdets station. Tunnelbaneuppgången ligger något undanskymd och det kommunikativa läget i anslutning till uppgången är underutnyttjat. Den skiljer sig från många andra tunnelbanestationer, där stationsläget ofta planerades som en del i en centrumanläggning för handelsändamål och som samlingsplats. Det är tydligt att tunnelbanan är ett senare tidsskikt och att den inte anpassats till 1940-talets rådande väg- och bebyggelsestruktur.

2.4.1 BEBYGGELSEN LÄNGS VÄRTAVÄGEN

Flygfoto mot norr där Tyréns illustrerat de många sekvenserna i Värtavägens gaturum med röda linje Värtavägens stadsbild – sammanfattning och slutsatser

Från Kampementbergets krön är vyn nerför Värtavägen brokig med kontorsbebyggelsen längs Tegelluddsvägen, Hjorthagens kyrka och Värtaverkets skorsten i fonden. Även mer närliggande bebyggelse bidrar till den för Stockholms innerstad ovanligt oordnade stadsbilden.

Här inordnas kvarteret New York i gatans oordnade bebyggelsestruktur, med dess gröna parkmark mot gatan. Att byggnaderna tillkommit i olika skeden med olika arkitektur- och planeringsideal är uppenbart. En mångfald med byggnadstyper med olika höjd och volymer som inte direkt relaterar till gatan präglar den östra sidan. Här finns parkmark samt parkerings- och angöringsytor mellan byggnader och gata.

På västra sidan av Värtavägen är bebyggelsen mer välordnat och tydligt relaterad till gatan. Här är även arkitekturen mer enhetlig, med undantag för de två senare tillkomna byggnaderna närmast Tegelluddsvägen.

2.4.2 BEBYGGELSEN LÄNGS SANDHAMNSGATAN

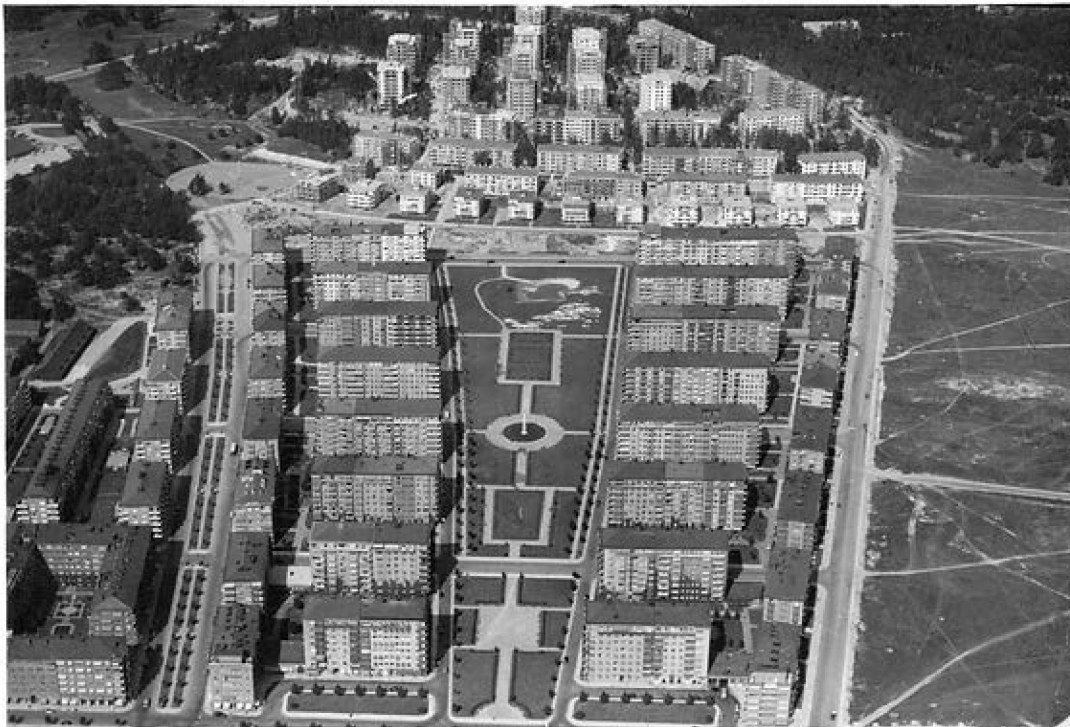
Sandhamnsgratan från väster.

Från Värtavägen präglas vyn uppför Sandhamnsgratan av grönska och struktur, med buskage i jämnhöjd med den plats där bilvägen slutar och cykelvägen tar över. Tidigare var gatan en dubbelriktad bilgata. I samband med detaljplaneläggning för att möjliggöra komplettering av bebyggelsen på 1980-talet stängdes gatan av för genomfartstrafik för bilar.

Här har bebyggelsen inom kvarteret New York varit styrande för hur senare tillkommen bebyggelse längs gatan förhåller sig till gatulivet. Vyn präglas av tvärställda hus med gavlar mot gatan, från 1940-tal respektive 1960-tal. Trots att 1960-talsbyggnaderna på gatans södra sida tillhör en annan generation är gavlarna inte väsensskilda från varandra, utan skapar en enhet med punkthusen på den norra sidan. Den enhetliga strukturen bryts av studentbostadshuset vid Värtavägen och de från 1980-talet, kompletterade byggnaderna som kopplar samman punkthusen. Det obebyggda partiet av fastigheten New York 1 är den enda ytan med sammanhängande natur- och parkmark längs Sandhamnsgratan i den här sträckningen. Här finns dock viss parkmark och parkerings- och angöringsytor mellan byggnaderna.

3 HISTORIK

3.1 GÄRDESSTADEN VÄXER FRAM

Flygfoto över Gärdet, 1962

Källa: Digitalt Museum

Ladugårdsgärdet har sedan slutet av 1600-talet använts som övningsfält för militära ändamål. I slutet av seklet ansågs det dock olämpligt med tanke på hur vapenutvecklingen såg ut. Statsverket (staten) som vid den tiden föfogade över marken vid Ladugårdsgärdet, sålde marken omkring år 1925, efter en del diskussioner mellan Stockholm stad, Byggnadsstyrelsen och Djurgårdskommissionen. Marken fick då endast säljas om den var bebyggd, vilket var en av anledningarna till det höga exploateringsstalet på Gärdet.

År 1931 fastställdes den allra första stadsplanen för Ladugårdsgärdet efter ett flertal ombearbetningar av Arvid Stilles bidrag till stadsplanetävlingen åren 1928-29. Senare omarbetningar och tillägg gjordes mellan åren 1936-37, då nya rön om funktionalismen gjorde sig gällande. Bland annat ingick Smedbacksgatan och husen på Gärdeshöjden i den ändrade stadsplanen. Husen i södra delen av Gärdet byggdes ut mellan åren 1932-37, medan husen norr om Tessinparken stod färdiga på 1940-talet.

Bebyggelsen i den nya stadsdelen Gärdet byggdes ut med hjälp av ett sextiototal delaktiga arkitekter och byggmästare. Trots det är bebyggelsen förhållandevis sammanhållen till dess gestaltning tack vare den hårt styrande stadsplanen och dess genomgående funktionalistiska stildrag och stramheten som följde med den typen av arkitektur.

De låga punkthusen på Askrikegatan som avslutar Tessinparken norrut, skulle få en avvikande utformning från den höga punkt- och lamellhusbebyggelse som dominerade Gärdet i övrigt. Gärdeshöjdens bebyggelse är koncentrerad till den höglänta delen belägen väster om Värtavägen. Området på Gärdeshöjden utgörs av punkthus och smala lamellhus.

3.2 TUNNELBANAN

Tunnelbanestationen vid Gärdet öppnade 2 september 1967 och ligger utefter Tunnelbanans röda linje mellan Norsborg och Ropsten. Stationen är placerad i berget och består av tre uppgångar: en på Gärdeshöjden, en mot Värtavägen och den tredje mot

Askrikegatan/Tessinparken/Brantingsgatan.

Tunnelbanan skulle bli en central del av de områden och stadsdelar som planerades i Stockholm och dess ytterområden under 1950-70-talen. Vanligt var att en mindre centrumanläggning anlades i anslutning till tunnelbanan för att accentuera dess läge.

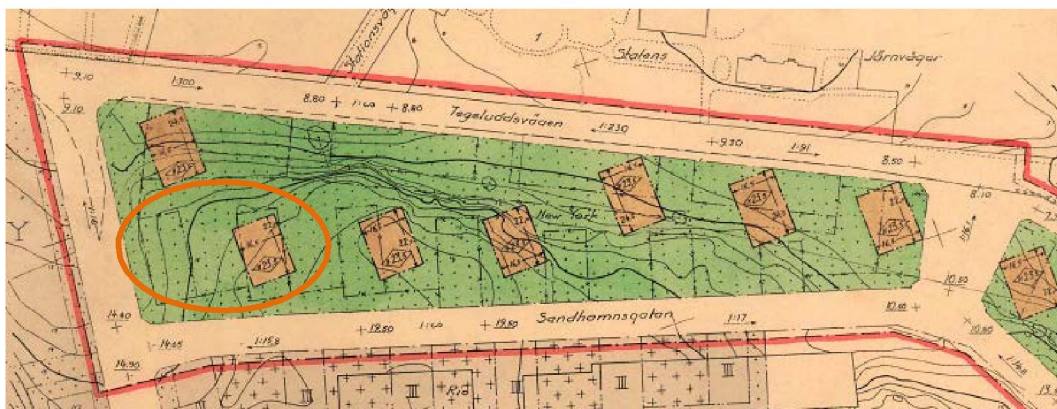

Tunnelbaneuppgång mot Värtavägen, en av fyra uppgångar till Gärdets tunnelbanestation.

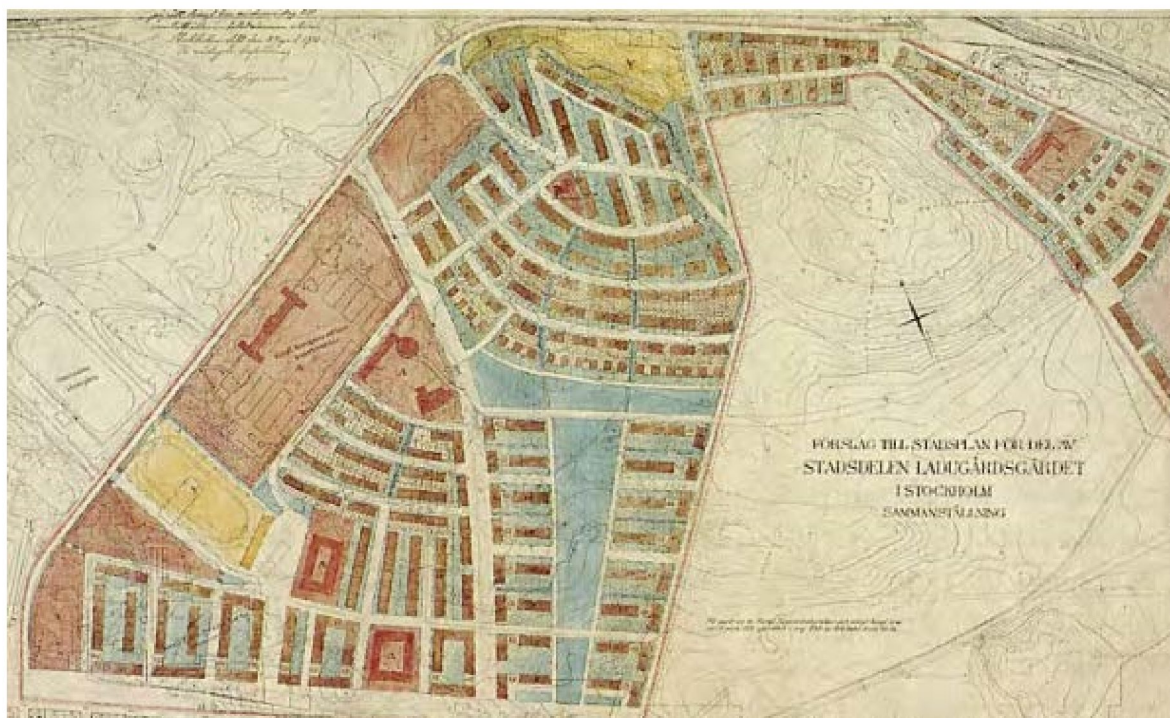
3.3 KVARTERET NEW YORK

Den gällande stadsplanen över kvarteret New York fastställdes år 1942, men redan 1931 års stadsplan för Gärdet inbegrep ett förslag till utformning för kv. New York. 1931 års plan föreslog åtta kortare lamellhus i tre våningsplan. Husen var dessutom orienterade med gavlarna parallellt placerade mot och invid Sandhamnsgratan. Förhållningssättet till gatan skiljer sig helt från den friare "s-formation" som blev det utförande som senare realiserades år 1942. I 1931 års plan var det sjunde huset placerat på den idag obebyggda ytan vid korsningen Värtavägen-Sandhamnsgratan, inom den nuvarande fastigheten New York 1. 1931 års planförslag inbegrep dessutom fyra huslängor avsedda för kontorsverksamhet med långsidor vända mot Tegeluddsvägen i norr, även dessa i tre våningsplan.

1931 års förslag skiljer sig därmed i hög grad mot den plan från 1942 som sedan realiserades, och som kom att präglas av sju fritt placerade punkthus i åtta våningsplan.

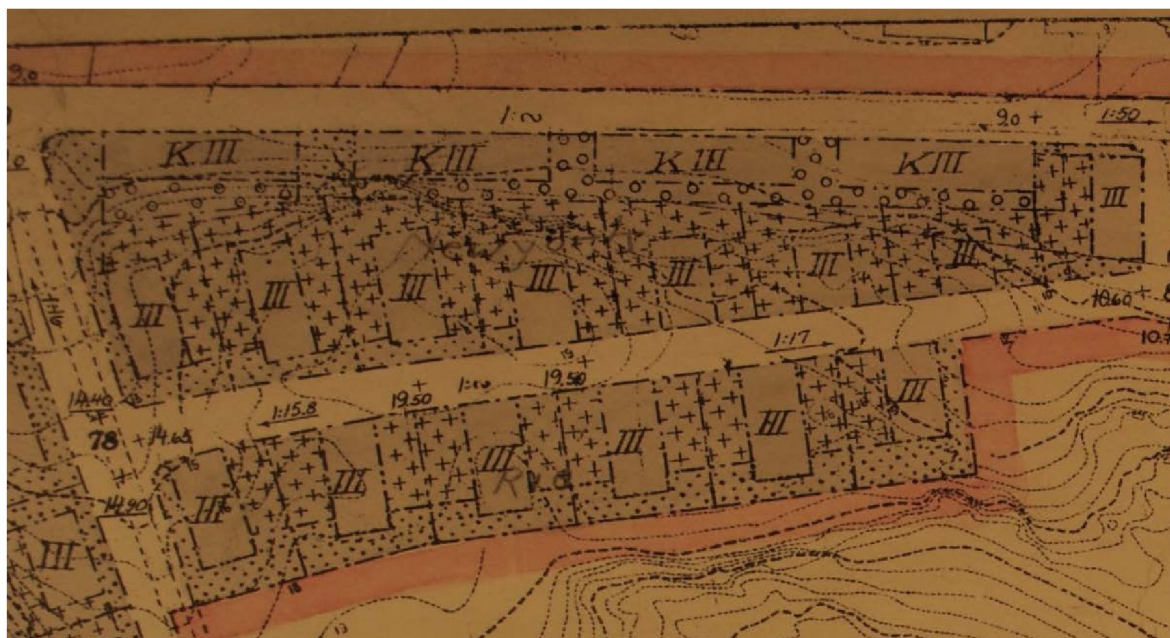

Utsnitt från den gällande stadsplanen från 1942 över kv. New York. Till höger syns en del av kv. Oporto som ingår i samma plan. Den ungefärliga utsträckningen för New York 1 är inringad i orange. I bakgrunden skymtar 1931 års förslag till placering av husen inom kv. New York. Källa: Ritning hämtad från Stadsarkivet, Kart- och ritningsarkivet.

Den första stadsplanen för Gärdet som fastställdes år 1931.

Källa: Stadsarkivet, Kart- och ritningsarkivet.

1931 förslag till stadsplan för kv. New York. Husen som från början var planerade i tre våningsplan var även parallellt placerade i förhållande till Sandhamnsgatan i söder. Husen hade smärre eller obefintlig förgårdsmark. Mot Tegeluddsvägen i norr fanns enligt 1931 års plan även fyra längor avsedda för kontorsverksamhet, även dessa i tre våningsplan. Källa: Ritning hämtad på Stadsarkivet, Kart- och ritningsarkivet.

De sju husen som ingår i kvarteret New York uppfördes som åtta våningar höga punkthus vilka utformades av flera olika arkitekter och gavs därmed också en något varierad utformning husen i mellan. Husen placerades fritt i terrängen, i enlighet med funktionalismens stadsplaneideal om "hus i park". Kvarteret är placerat på en lokal höjd i en sluttning ner mot Tegeluddsvägen i norr.

ARKITEKTERNA KV. NEW YORK

- New York 1 & 2 - Tore Brunér
- New York 3 - Archibald Frid
- New York 4 - Albin Stark
- New York 5 & 6 - Bocander & Cronwall
- New York 7 - Björn Hedvall.

3.4 FUNKTIONALISTISK STADSPLANERING

Funktionalismens genomslag under 1920-talets senare del och 30-talets början skulle bli nydanande, både när det kom till planering och utformning av nya bostadsområden. Många bostadskvarter i storstäderna var vid den här tiden mycket tätt byggda och lägenheterna var både mörka, trånga och opraktiska. Istället för att bygga i kvarter med hus längs gatorna på alla sidor förespråkades nu ett mer öppet byggnadssätt med friliggande rektangulära byggnadskroppar som placerades parallellt på ett visst avstånd så att solen skulle nå till alla lägenheter.

Ljus och luft skulle bli två essentiella egenskaper/kvaliteter vid planeringen av nya bostadsområden. "Hus i park" blev en populär områdestyp, som innebar att punkt- eller lamellhus placerades fritt i terrängen med en omgivande grönyta (Läs mer i faktaruta). Husen placerades efter väderstreck i möjligaste mån och grupperades inbördes, istället för utefter en gata eller i kvarter. Att husen nu byggdes både smalare och högre var också ett led i tidens strävan att generera mycket dagsljus och luftighet och samtidigt få in så många lägenheter som möjligt i varje huskropp.

Till skillnad från de traditionella stadskvarteren, skulle byggnaderna nu samverka med park- och andra grönområden. Byggnaderna var således underordnade eller verkade enligt samma premisser som naturen. Grönområden och parker var följaktligen en viktig del även i Gärdesskogen. Tessinparken, som liksom stadsplanen utformades av Arvid Stille, skulle bli en starkt karaktärsbärande del i Gärdesskogen. Den kilformade parken anlades med stora gräsytor, dammar, planteringar och alléer, och omgavs av de åtta våningar höga lamellhusens gavelfronter med planterade förgårdar.

Den kilformade Tessinparken som kantas av de åtta våningar höga lamellhusen vars gavelfronter pekar ut mot parkmiljön utefter Hedinsgatan och De Geersgatan. Fotot behandlar 1939.

Källa: Stockholmskällan

HUS I PARK

Hus i park blev ett populärt stadsplaneideal under 1940-talet och efterkrigstiden i Sverige. Hus i park innebar att flerbostadshus, oftast punkthus, placerades förhållandevis fritt i terrängen/naturen och omgavs av en park/gräsmatta/grönområde, som antingen kunde tillhöra fastigheten eller vara allmän plats. Husens samtliga fasadsidor var av lika dignitet. Det skulle alltså inte finnas någon självklar fram- eller baksida.

En av intentionerna med Hus i park var att uppnå funktionalismens ideal om att människor skulle ha god tillgång till ljus, frisk luft och ytor för rekreation. En kritik som har riktats mot Hus i park är det låga exploateringsantalet, att det finns få lägen för verksamheter samt att stadsrummen kan bli ottydliga då gatustrukturen bryts upp och gränsen mellan privat och allmän yta inte är lika uttrycklig som i ett vanligt bostadsområde, placerat utefter rätvinkliga gator och kvarter.

PUNKTHUS

Punkthus började byggas runt om i Sverige i slutet av 1930-talet och början av 40-talet. Hägersten, Danviksklippan, Johanneshov och Årsta är några exempel på punkthusområden som uppfördes under 1940-talet i Stockholmsområdet.

Punkthusen som uppfördes på 1940-talet var mellan tre och åtta våningar höga och hade en näst intill kvadratisk utformning, med hiss/trapphus centralt placerad och minst tre lägenheter per våningsplan. Vanligtvis fanns fönster åt två väderstreck då lägenheterna förlades till husets hörn. Husen placerades vanligen gruppvis i kuperad terräng vid den här tiden.

Blandningar mellan punkthus och lamellhus förekom även vid denna tid, som till exempel så kallade Stjärnhus eller punkthus förskjutna med ett halvt plan.

I slutet av 1950-talet och början av 1960-talet var antalet våningar som högst med mellan 8-11 våningar, för att på 1970-talet övergå till lägre punkthus om tre våningar.

Punkthusens utformning gick i enlighet med funktionalismens renodlade arkitektur. Stommen utgjordes inledningsvis av tegel som under 1940-talet successivt ersattes med platsbyggnadslättbetong. Under 1940-talet förekom hus med både pulpettak, valmade tak och sadeltak. Fasaderna var antingen putsade i ljusa kulörer eller klädda i rött murtegel. Utformningen av fasaderna kunde skilja sig åt på ett och samma hus. Fönstrens storlek signalerade vilken typ av rum som fanns bakom. Till vardagsrummet hörde stora fönster och till de små sovrummen och toalett hörde små fönster. Balkongerna var utanpåliggande, betongkonstruktioner, företrädesvis orienterade mot söder och väster. Balkongfronterna var ofta utförda i profilerad plåt.

En kritik som har riktats mot punkthusen som byggnadstyp är att de lägenheter som placerades mot norrsidan fick betydligt sämre ljusförhållanden än övriga lägenheter.

Punkthusen i Johanneshov uppförda vid mitten av 1940-talet.

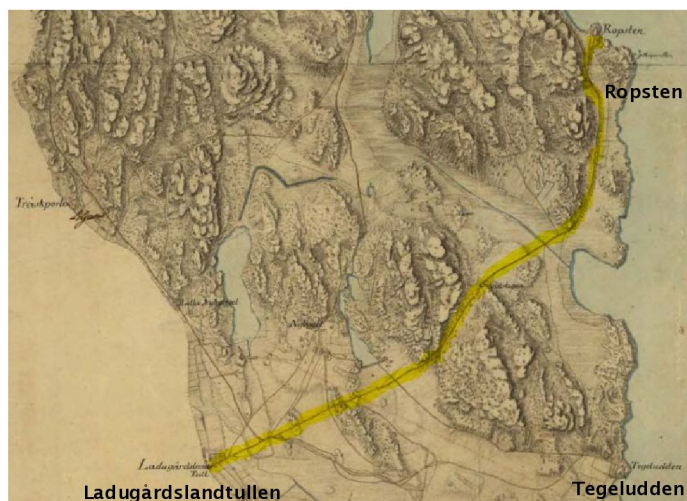
Danviksklippans punkthus, högt placerade i kuperad terräng, uppförda 1940-45

Fastigheten ingår i den stadsplan som gjordes år 1931 och som utgjorde grunden för Gärdesstadens funktionalistiska bebyggelse. Den bebyggelsestruktur som planerades i kvarteret new York blev inte realiserat. Kvarteret är dock gestaltat enligt funktionalismens principer. Därmed kan vi räkna in kvarteret New York till Gärdesstadens arkitektoniska former.

3.5 VÄGSTRUKTUREN

VÄRTAVÄGEN

Värtavägen är en av huvudgatorna på Gärdet och löper från Karlaplan i söder till Tegeluddsvägen i norr. Historiskt sett var Värtavägen den landsväg som gick mellan Ropsten och stadstullen vid Ladugårdslandet. I slutet av 1800-talet, då Värtahamnen och gasverket anlades, ökade Värtavägen i betydelse. Gatans befintliga utformning fick den i mitten av 1930-talet då stadsdelen Gärdet byggdes ut.

Värtavägens ursprungliga sträckning mellan Ladugårdslandstullen och Ropsten, utsnitt ur karta från 1794 gjord av O.C. Von Fieandt.

Värtavägens befintliga sträckning och utformning som tillkom vid Gärdesstadens tillkomst på 1930-talet Källa: Eniro talet

4 KULTURVÄRDEN

4.1 ORIENTERING

Kvarteret New York har ett utpräglat funktionalistiskt uttryck med dess sju punkthus i "hus i park". Punkthusens placering i den böljande s-formen i den kuperade terrängen avslutas med punkthuset i korsningen Tegeluddsvägen/Värtavägen. Här finns en karaktär av fulländning, där byggnaderna följer varandra, ett och ett. Det är viktigt att denna struktur bevaras och inte störs av ny bebyggelse.

Värtavägens två sidor skiljer sig avsevärt från varandra. Den strikta orienteringen parallellt dikt an Värtavägen i väster ger ett ordnat och strikt intryck i stor kontrast till dess östra sida med byggnader i på olika avstånd till och vinkel mot gatan. Den här sidan är avsevärt grönnare med gräsytor och träd placerade mellan byggnad och gata. Den aktuella fastigheten faller in under den här beskrivningen med dess lärkräd och tallar i en grässlånt. På den västra sidan dominerar den funktionalistiska bebyggelsen, med undantag för de två byggnaderna i norr som är från 2000-talet. Den östra sidans byggnader varierar i ålder och användningsområden. Flera av dem bär stark karaktär av den tidens arkitektoniska ideal, såsom byggnaden på motstående sida om Sandhamnsgatan, en byggnad med ett brutalistiskt uttryck.

Sandhamnsgatans norra sida karakteriseras av kvarteret New Yorks bebyggelse. Den södra sidan domineras av en kombination av byggnader från 1960-tal och 1980-tal. De för 1980-talet, typiska kopplade byggnader präglar bebyggelsen. 1960-talets byggnader är modernistiskt asketiska i dess utformning. Flera av byggnaderna har en genomarbetad arkitektur och är goda representanter för respektive epok.

Anpassning

Kvarteret New Yorks fulländade struktur med dess sju punkthus i "hus i park", bör respekteras. Att knyta an till den fulländade strukturen i kvarteret New York skulle skada eller åtminstone försvåra möjligheten att uppfatta den. Anpassning till kvartersstrukturen görs genom att skapa avstånd och verka för att den nya byggnaden istället för att efterlikna punkthusen och ordningen dem emellan, istället låta den införlivas med Värtavägens mer strikta västra sida. Detta kan göras genom att den nya byggnaden placeras parallellt och dikt an Värtavägen.

Det är viktigt att det nya huset förhåller sig till de närmaste tre byggnadernas placering mot gatan. Kontrasten får inte vara för stor, men heller inte så lik att den kan riskera att läsas samman med den äldre bebyggelsen.

4.2 ARKITEKTUR

Byggnaderna inom kvarteret, men även de tre korta lamellhusen längs med Värtavägens västra sida, bär en stark prägel av funktionalismens formspråk. Samtliga byggnader skiljer sig från varandra med egna varianter av exempelvis burspråk, fönstersättning och färgsättning. Typiskt för den här bebyggelsen är att alla fasader är olika men har samma dignitet. Det finns således ingen självklar fram- eller baksida, möjligen med undantag för den norra fasaden.

En utblick i närområdet visar att ett sådant område som Gärdeshöjden med dess ståtliga punkthus och lamellhus, visar funktionalismens genomslag på Gärdet. De anslutande byggnaderna till den aktuella fastigheten är mycket välbevarade. Flera av byggnaderna har fortfarande kvar ursprungsdetaljer såsom balkongräcken, portar och fönster.

Anpassning

Den nya byggnaden bör följa vissa funktionalistiska huvuddrag. Det är viktigt att hitta en volym som inte dominerar alltför mycket i förhållande till punkthusen. Färgsättningen är viktig. Här bör den nya byggnaden inordnas i den färgskala som är rådande för omgivande bebyggelse i kvarteret. Fönster, balkonger och port bör ta upp den funktionalistiska grundsynen. Detta kan göras genom att placera fönster och utforma dem för att maximera ljusinsläppet i bostaden och genom att se till att majoriteten av lägenheterna får balkong. Fönstrens storlek signalerar vilken typ av rum som finns bakom. Att arbeta med fönstren i den nya byggnaden, ger en dynamik i fasaden samtidigt som det är ett funktionalistiskt formspråk som skapar en relation mellan ny

och befintlig bebyggelse. Porten i funktionalistiska byggnader är ofta tydligt markerade och omsorgsfullt utformade. Det är ett annat sätt att förmedla en sådan grundsyn.

4.3 "HUS I PARK"

Kvarteret New York är ett mycket representativt exempel på "hus i park" med dess flerbostadshus i form av punkthus, dynamiskt placerade i förhållande till varandra i terrängen/naturen som präglas av grönska. Intentionerna med "hus i park" var att de boende skulle ha god tillgång till ljus, frisk luft och rekreationsytor.

Anpassning

En stor del av grönskan inom fastigheten kommer att försvinna i och med nybyggnaden, eftersom den andra delen tills stor del redan är asfalterad parkering. För att på något sätt kunna upprätthålla karaktären av "hus i park" är det viktigt att ge tillbaka så mycket grönt som möjligt. Även byggnadens yttre kontur är viktig för att balansen mellan bebyggt och grönt ska kunna bibehållas. Ytan mellan ny byggnad och Sandhammsgatan har skapats för att öka upplevelsen av grönska, med avsikt att stärka karaktären av "hus i park".

I samband med exploatering bör man lägga vikt vid att bevara så många av de befintliga träden som möjligt. De fullvuxna träden upprätthåller den gröna karaktären.

4.4 SIKTLINJER

När det gäller siktlinjer så finns det några som är viktigare än andra. Hit hör dels siktlinjen från tunnelbaneuppgången, in mot Sandhammsgatan. Härifrån framstår den dynamiska placeringen av punkthusen tydligt. Byggnaderna står i samma vinkel mot Sandhammsgatan. Tillsammans med grönskan mellan husen skapar detta en rytm i kvarteret, där träd och buskar har en betydelsefull roll i vyn från Värtavägen.

I siktlinjen norrut längs Värtavägen ner mot Tegeluddsvägen sticker den aktuella platsen för byggnaden, ut. Här uppfattas den som den mest dominanta eftersom det är det enda sammanhängande området som är oexploaterat.

Den tredje siktlinjen är från Tegeluddsvägen söderut på Värtavägen, där byggnaden behöver samspela i färg, volym och höjd med det punkthus som ligger norr om den nya byggnaden och de två byggnaderna på den västra sidan om Värtavägen. I den tredje siktlinjen från Tegeluddsvägen och söderut på Värtavägen, ger platsen för den nya byggnaden, idag en signal om i "hus i park".

Anpassning

För siktlinjen från tunnelbaneuppgången, in mot Sandhammsgatan är det viktigt att man kan se övriga bostadshus i kvarteret New York, så att det nya huset inte skymmer övriga byggnader.

I siktlinjen norrut längs Värtavägen ner mot Tegeluddsvägen är det viktigt att den nya byggnaden inte dominerar för mycket över den övriga bebyggelsen. Här finns det dock stor frihet eftersom övriga byggnader på den östra sidan om Värtavägen är relativt fritt placerade.

I den tredje siktlinjen från Tegeluddsvägen in mot Värtavägen, behöver den nya byggnaden samspela i färg, volym och höjd med det punkthus som ligger norr om den nya byggnaden och de två byggnaderna på den västra sidan om Värtavägen. Här bör man placera grönska invid byggnadens norra fasad så att det bebyggda inte dominerar för mycket över det gröna.

4.5 RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÄRDEN

I riksintressets uttryck och motivering står följande som har bäring på Gärdet och dess bebyggelsestruktur och kulturvärden:

I motiveringen till riksintresset står:

" Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade."

Uppdrag: 269461, New York 1, Kulturmiljöutredning
Beställare: Gullmyran Nr. 16 BRF

2017-02-20

I uttrycket för riksintresset står:

"Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen."

"Andra Stockholmska särdrag som anpassningen till naturen.... De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten."

4.6 KUNGLIGA NATIONALSTADSPARKEN

Målbilder för Nationalstadsparken är att:

"Gärdesstaden ska vidareutvecklas som bebyggt område. Med bevarad och värdad karaktär ska det eftersträvas att Gärdesstaden består som ett av landets främsta exempel på funktionalismens bostadsbebyggelse och stadsplanerina."

Vidare står att Gärdesstaden även ska:

"...avspegla omsorgen om såväl helhet som detaljer – från parker, träd och gator till byggnader, byggnadsdetaljer och gestaltade inslag i utemiljön som plaskdammar och gångar. Även mindre tillägg eller ändringar i markanvändning eller nyttjande bör göras utifrån hänsyn till områdets kvaliteter." Vidare står att "Gärdesstaden ska vara en väl fungerande ekologisk spridningszon, som utmärks av bibehållen naturmark, vegetation och landskapsstruktur. Det ska finnas gott om äldre ädellövträd och grova tallar, därtill ska återväxten av ädellövträd vara god. Ytterligare grusade ytor bör undvikas."

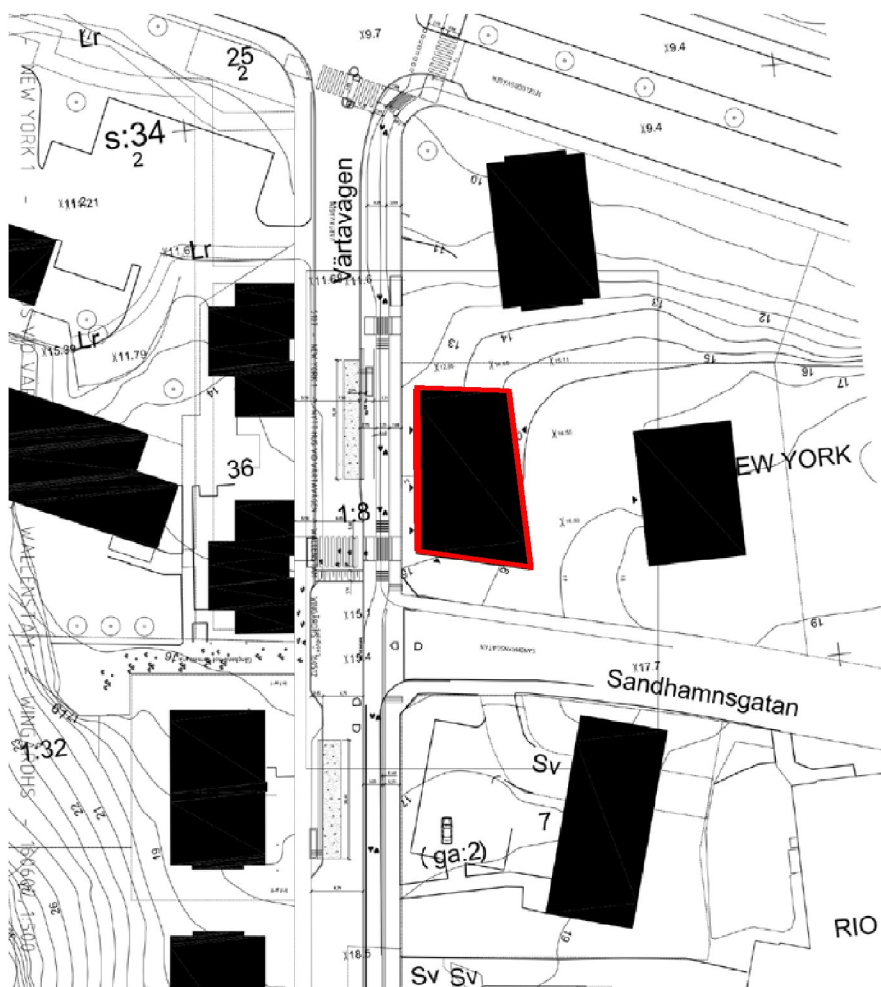
Naturmark, vegetation och landskapsstruktur som har en särskild betydelse för den ekologiska spridningsfunktionen ska bevaras. Möjligheten att genom skötsel och återplantering förstärka spridningsfunktionen bör tas tillvara. Det är särskilt viktigt att det finns tillräckligt många äldre ädellövträd och grova tallar."

5 KOMPLETTERING MED EN NY BYGGNAD

Byggnaden placeras parallellt med Värtavägen, för att bidra till att förstärka Värtavägen som stadsgata. För att skapa utrymme för gångtrafikanter och för det regionala cykelstråket som löper längs Värtavägen, är huset något indraget från trottoaren. Den nya byggnaden an knyter till Sandhamnsgatans tvärställda punkthus genom att följa mönstret med dess kortsida mot vägen. Den nya byggnaden bidrar till den återkommande variationen mellan grönska och byggnad, längs med gatan. För att återskapa ytterligare grönska och på så sätt upprätthålla upplevelsen "hus i park" har byggnaden dragits in från Sandhamnsgatan. På platsen föreslås en uteservering. Placeringen av uteserveringen kan bidra till att skapa en attraktiv gemensamhetsyta som resenärer med tunnelbanan kan uppfatta när de kommer in på Värtavägen från stationen. Med dess grönska bidrar den även till att stärka karaktären av "hus i park". Det kommer eventuellt även att kunna placeras sittplatser längs med långsidan av huset, mot Värtavägen.

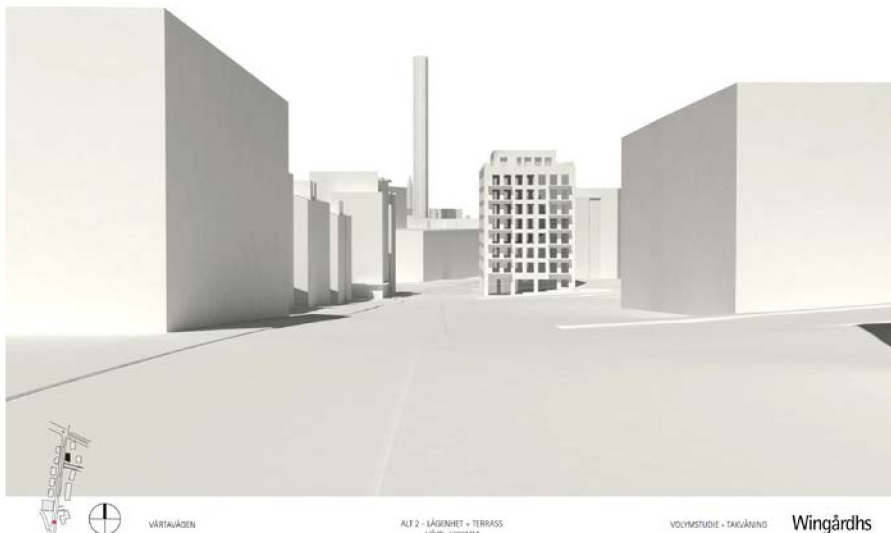

Den nya byggnaden an knyter till Sandhamnsgatans tvärställda punkthus genom att följa mönstret med dess kortsida mot gatan.
Illustration av Wingårdhs arkitekter

Utdrag ut situationsplan över nybyggnad på fastigheten New York 1 med omgivning

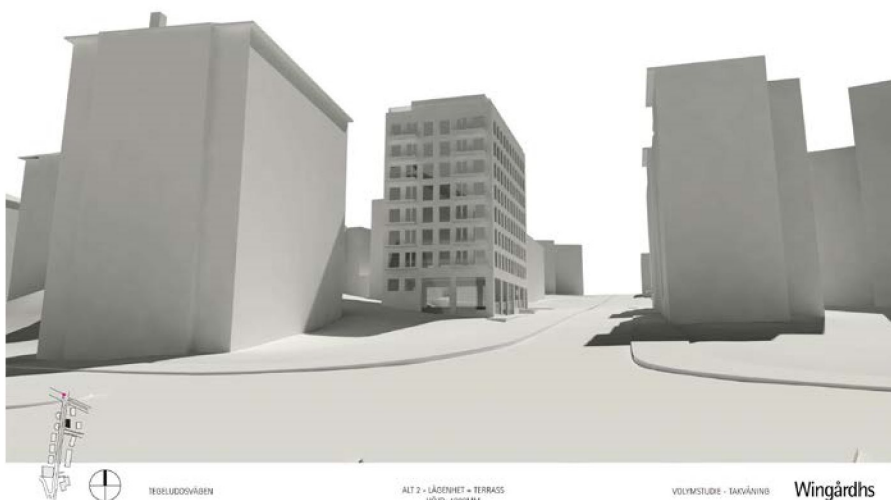
I siktlinjen norrut längs Värtavägen ner mot Tegeluddsvägen kommer byggnaden uppfattas som mest dominerande. Därför har den sidan bearbetats mer och utgör en av två "framsidor" av huset. Byggnaden har en dominant placering i gaturummet. På den här sidan av Värtavägen finns det dock en viss frihet eftersom övriga byggnader på den sidan av Värtavägen är relativt fritt placerade och varierande i dess uttryck. På den östra sidan finns det även omfattande förgårdsmark med träd och buskar vilket inte framgår av den illustration som visar siktlinjen.

Den nya byggnaden uppfattas från söder som dominerande. Därför har den sidan bearbetats mer och utgör en av två "framsidor" av huset.

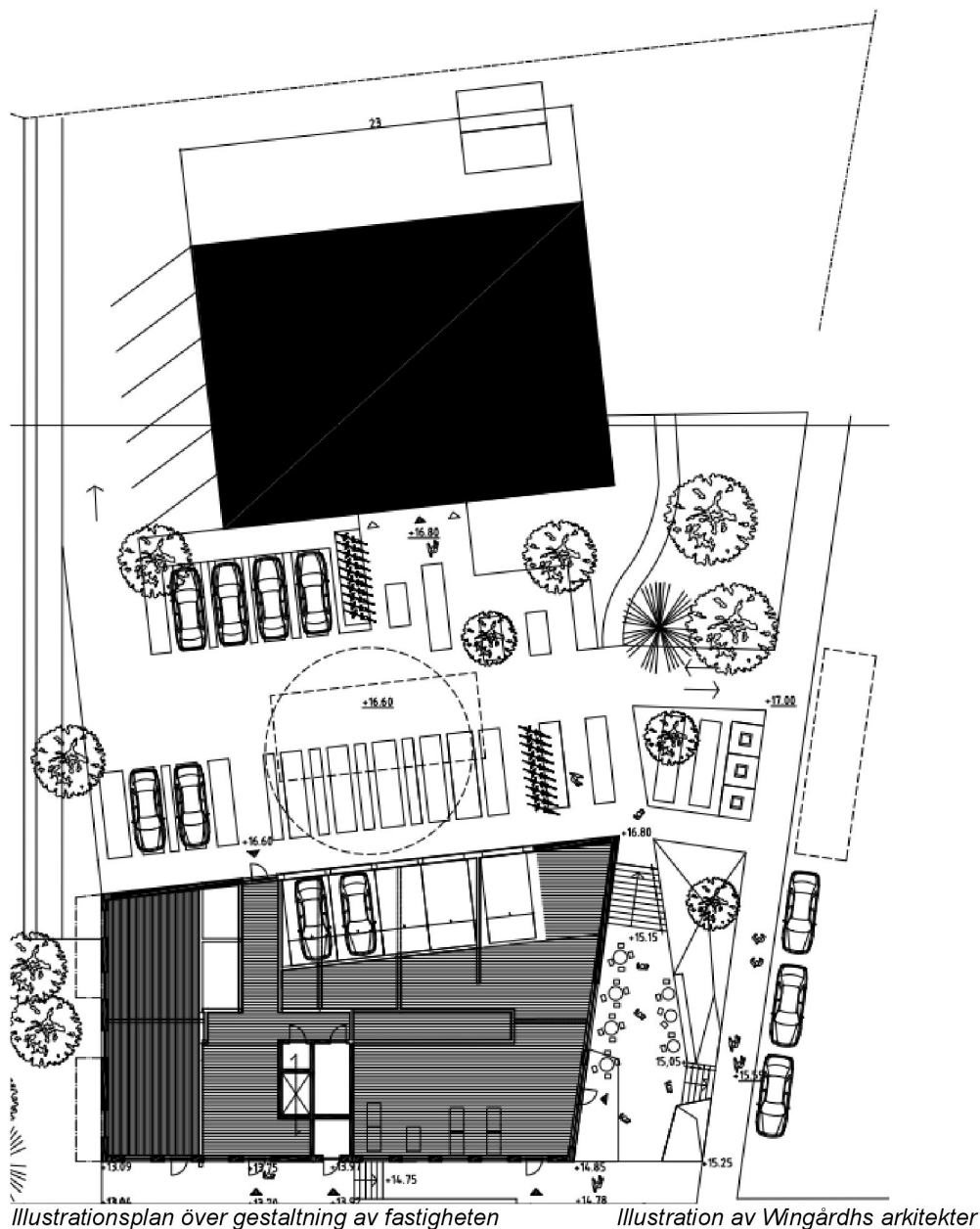
Illustration av Wingårdhs arkitekter

Från Tegeluddsvägen söderut mot Värtavägen, är det viktigt att den nya byggnaden tar upp färgsättning, volym och höjd som harmonierar med det punkthus som ligger bredvid och de två byggnaderna på den västra sidan om Värtavägen. Här bör det finnas grönska invid byggnadens norra fasad så att det bebyggda inte dominerar för mycket det gröna i området.

Det är viktigt att den nya byggnaden harmonierar i färgsättning, volym och höjd i förhållande till omgivande byggnader.

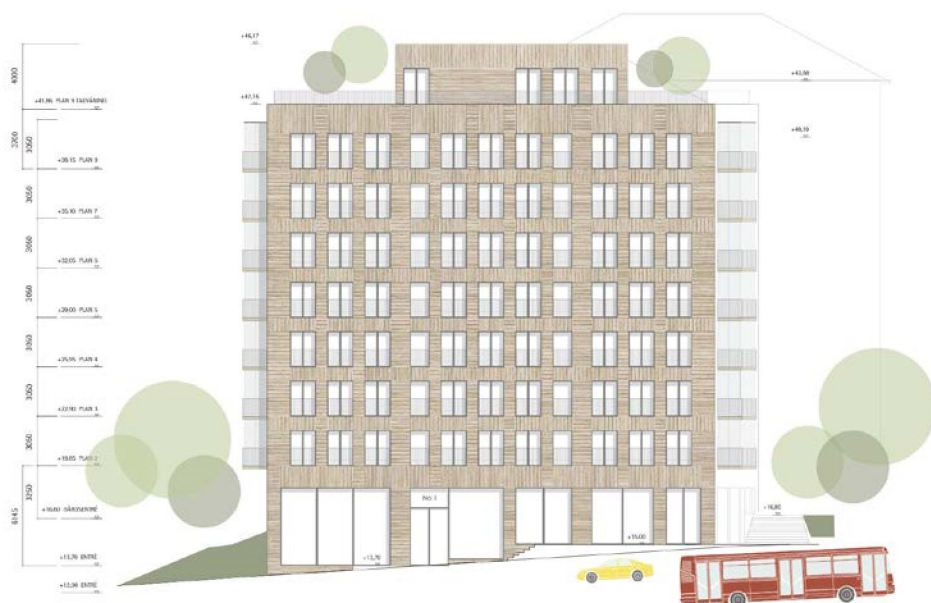
Illustration av Wingårdhs arkitekter

Det är en utmaning att tillgodose ett acceptabelt parkeringstal samtidigt som konceptet för "hus i park" bibehålls. Tidigare har den plats där det nya bostadshuset ska placeras, bidragit till grönskan. Trots det stora antalet parkeringsplatser på fastigheten har de inte dominerat upplevelsen av grönska. För att kunna sänka antalet parkeringsplatser har fyra platser placerats i nedre botten på bostadshuset. Ytterligare sex platser har placerats bakom en häck mellan de två husen. Det kommer även att vara möjligt att parkera bakom det befintliga huset (se illustrationsplan nedan). Det stigsystem som finns med i 1942 års stadsplan och som redan spontant har trampats upp, kommer att anläggas och anslutas till fastighetens funktioner. På det viset skapar man en naturlig koppling till Tegelluddsvägen och parken vid Värtans stationsbyggnad. Gestaltningen omkring byggnader kommer att präglas av "hus i park". Parkeringsytorna kommer företrädesvis att vara grusade. Befintliga träd kommer att bevaras i så stor utsträckning som möjligt.

Soppanteringen måste lösas inom fastigheten. Sopkärnen föreslås vara nedgrävda och omges av vegetation så att de inte blir för iögonfallande.

Den fria ytan mellan den nya byggnaden och Sandhamnsgatan kommer hållas grön. Det kommer även att finnas möjligheter till att etablera en uteservering där.

Det nya bostadshusets fasad mot Värtavägen

Illustration av Wingårdhs arkitekter

Den nya byggnaden kommer att uppföras i åtta våningar med en takvåning på nionde planet som ska omges på alla sidor av en takterrass. Byggnadens fotavtryck är skevt rektangulärt och således inte rätvinklig i de fyra hörnen.

Byggnaden ansluter i kulör och styrka till omgivande bebyggelses varma ljusa toner. Vitt/ljust tegel bestående av företrädesvis låga stenar skulle kunna få fasadteglet att upplevas tätare och mer massivt. På avstånd skulle den kunna uppfattas som en slät mur. Eventuellt kan det bli aktuellt med slammat eller säckskurat tegel. Det är dock av vikt att murverket är synligt, för att ge den känsla av tyngd och kvalitet som eftersträvas. Stenarnas orientering i de vertikala pelarna och de horisontella banden växlar varannan våning respektive vartannat fönsterlod och skapar härigenom ett lekfullt flätverk i murverket. Den massiva muren får härigenom ett lättare textilt uttryck.

Fönstersättningen är organiserad i tydliga vertikala lod. Fönstrens proportioner och variationerna i dess bredd ansluter till punkthusens fönstersättning i kvarteret, där fönsterstorleken signalerar vilken typ av rum som finns bakom. Karmar utförs i grå nyans.

Grunda balkonger placeras mot byggnadens gavlar, vända mot norr eller mot söder. Glesa pinnräcken i smidesjärn med skärmande glas i bullerutsatta lägen, omger balkongen. Byggnadens franska fönster har samma pinnräcken som fallskydd med glas bakom av brandsäkerhetsskäl. Om en kombinerad pinnräcke- och brandglaslösning skulle bli för tekniskt komplicerad eller mindre tilltalande i byggnadens fasader kan ett enkelt glasträcke vara ett alternativ. Kulör på räcket utförs i harmoni med fasaden.

6 ANTIKVARISK KONSEKVENSANALYS

6.1 KONSEKVENSER FÖR HUS I PARK

Trots att p-talet har sänkts dominerar parkeringsplatser och körbara ytor mellan husen. Anläggningar som angöringsytor, sopanläggning tillsammans med det nya bostadshuset minskar upplevelsen av "hus i park". Det utökade avståndet mellan ny byggnad och Sandhamnsgatan avses att ge grönska till fastigheten

6.2 KONSEKVENSER FÖR BEBYGGELSESTRUKTUREN

Den nya byggnaden påverkar inte kvarterets bebyggelsestruktur i form av fritt liggande punkthus som formerats i ett s-format band. Byggnaden avviker från den strukturen. Den är istället orienterad mot Värtavägen och de två byggnaderna från 2000-talet mitt emot. Med den nya byggnaden förstärks Värtavägen som stadsgata och ökar platsens centralitet tillsammans med tunnelbaneuppgången. Genom den nya byggnaden som en del i stadsgaturummet upplevs avståndet mellan befintliga kvartershus som större än vad det i realiteten är.

Vidare förstärker byggnaden den inkonsekventa relationen mellan gata och byggnader längs Värtavägens östra sida, med omväxlande parkeringar, förgårdsmark och vinklar mot gatan.

Den nya byggnaden tar upp den befintliga bebyggelsestrukturen i relation till Sandhamnsgatan, med det omväxlande bebyggda och gröna på var sida om gatan.

6.3 KONSEKVENSER FÖR NÄRLIGGANDE BYGGNADER

Samtidigt som den nya byggnaden har anpassats till det funktionalistiska formspråket genom fönstersättning, kulör, volym, avviker den från det funktionalistiska formspråket. Takavslut med en terrass, flätverk i tegelfasaden och de höga fönstren är egenskaper hos det nya huset som avviker från det funktionalistiska formspråket. Anpassningen till och avvikelserna från det funktionalistiska uttrycket kan man se som ett sätt att respektera omgivande byggnader samtidigt som byggnaden har ett eget uttryck, präglad av samtidens ideal.

6.4 KONSEKVENSER FÖR RIKSINTRESSET

I motiveringen till riksintresset lyfts *"Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade."* Valfärdssamhället och dess stadsbyggande uttrycks bland annat i Gärdet och dess konsekventa bebyggelsestruktur, vilket omnämns i riksintressets uttryckstext.

Den nya byggnaden respekterar de funktionalistiska särdragen som kännetecknar Gärdets arkitektur, genom att det anpassats avseende volym, höjd, fönstersättning och kulör.

I uttrycket för riksintresset står vidare att *"Andra Stockholmska särdrag som anpassningen till naturen..."*.

Den nya byggnaden anpassas till topografin. Någon omfattande schaktning kommer inte ske i samband med uppförande av byggnaden. En stor del av det gröna partiet på fastigheten kommer dock att försvinna. Någon ersättning i form av färre parkeringar och hårdgjorda ytor kommer inte att kunna åstadkommas, då behovet av parkeringsplatser för båda bostadshusen måste lösas inom fastigheten. Den gångstig som finns med i 1942 års stadsplan som idag är spontant upptrampad, kommer att permanentas, vilket är positivt för omgivande områden, då grönområdet på norra sidan av Tegelluddsvägen knyts till kvarteret New York. Det bidrar till att stärka den rekreativa infrastrukturen i området. Inför anläggande av den nya byggnadens omgivning, kommer man eftersträva att bevara så många av de befintliga träden som möjligt. Det är positivt för "hus i park"-karaktären.

Slutligen står det även att "...*De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten...*" är ett uttryck för riksintresset. Att den nya byggnaden inte läses samman med den befintliga bebyggelsen är viktigt för att tydliggöra stadens årsringar. Samtidigt är det viktigt att senare årsringar inte tar över i dominans över tidigare. Den nya byggnaden respekterar befintlig bebyggelse genom dess anpassade volym, höjd, fönstersättning och färgsättning. Samtidigt har byggnaden ett eget samtida uttryck. Byggnadens läge med långsidan parallellt längs Värtavägen, gör att den inte läses samman med övriga byggnader i kvarteret. Avsikten är att bygganden ska bli en del av målsättningen att göra Värtavägen med stadsmässig. Själva byggnadens karaktär har ett samtida formspråk, med dess flätade tegelstruktur, höga fönster och takterrass. Dess asymmetriska form bidrar även till att byggnaden ger ett modernt intryck.

I Stockholms stadsmuseums yttrande framhålls vikten av att ta hänsyn till områdets siluettverkan. Den nya byggnaden kommer inte att ha någon negativ påverkan på stadens siluett, då den håller sig i samma nivå som omgivande byggnader.

Konsekvenserna av uppförande av den nya byggnaden blir små.

6.5 KONSEKVENSER FÖR KUNGLIGA NATIONALSTADSPARKEN

Målbilden för delområdet Gärdesstaden enligt den vård- och utvecklingsplan som gjorts för nationalstadsparken är bland annat att Gärdesstaden ska vidareutvecklas som bebyggt område och att Gärdesstaden ska bestå som ett av landets främsta exempel på funktionalismens bostadsbebyggelse och stadsplanering. Ny bebyggelse har anpassats och bidrar till att målbilden uppfylls.

Vidare står att Gärdesstaden ska avspegla omsorgen om såväl helhet som detaljer – från parker, träd och gator till byggnader, byggnadsdetaljer och gestaltade inslag i utemiljön. Även mindre tillägg eller ändringar i markanvändning eller nyttjande bör göras utifrån hänsyn till områdets kvaliteter. Den nya byggnaden med dess omgivning kommer inte att bidra till att dessa kvaliteter stärks, då fastigheten till största del kommer att bestå av parkeringsplatser och servicefunktioner.

Fastigheten ligger direkt utanför den Kungliga nationalstadsparken och trots allt finns det en ambition att i så stor utsträckning som möjligt anpassa den nya byggnaden till de kulturhistoriska kvaliteter som finns. Det visar sig bland annat i ambitionen bevara träd, anlägga permanenta stigar, minimera antalet hårdgjorda ytor, vilket till viss del bidrar till att nå målbilden.

BILAGA 1

Nedanstående text är riksintressebeskrivningen för riksintresseområdet *Stockholms innerstad med Djurgården*, i dess helhet. Vissa delar av texten berör bebyggelsemiljön på Gärdet och Ladugårdsgärdet och ska vara vägledande för hur områdets kulturvärden ska hanteras inför framtagande av detaljplan för fastigheten New York 1. Texten som berör fastigheten är understruken.

Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115]

Motivering:

Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsl och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade. Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktigsjöfarts- och industristad. (Stiftsstad, Skolstad).

Uttryck för riksintresset:

Uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad alltsedan medeltiden, men särskilt från 1600-talet och framåt. Kungliga miljöer, byggnader för rikets och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som sammanhänger med funktionerna som huvudstad och länsstad.

Den medeltida storstaden med tät stenbebyggelse. Staden mellan broarna, "Gamla Stan" som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet, med den äldsta delens planmönster av stora oregelbundna kvarter innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska "revbensmönster" med små smala gränder ner till vattnet.

Kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummens och torgens karaktär. Bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm.

Kyrkor på malmarna, som genom läge, namn och till en del murverk bevarar minnet av medeltidens och 1500-talets stad. 1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen. Gamla Stans yttre "årsring", med Skeppsbroleden, Nygatskvarteren och slottsområdet. Riddarholmen och Blasieholmen.

Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder. Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet. Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stads-palats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska.

De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.

Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder. Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker.

Genombrottsgrator och områden planlagda som "ny stadsdel" i enlighet med 1874 års byggnadsstadga.

Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomatstaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden.

Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Parkanläggningar och grönska, innerstadens koloniträdgårdar.

Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen.

Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten. Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen. Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels och näringslivets byggnader. Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet, bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna.

Det vetenskapliga, intellektuella och religiösa livets byggnader och miljöer. Observatoriet, den gamla tekniska högskolan och byggnader och miljöer som hör samman med det gamla universitetsområdet. Byggnader för akademier och lärda samfund. Bibliotek, utställningslokaler och de många museerna. Institutionsbältet på Norra Djurgården. Bergianska trädgården. Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer.

Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang. Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flanörstråk.

Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark. Utvärdshus, slott och villor med omgivande parker från 1600- och 1700-talen och senare.

Andra Stockholmska särdrag som **anpassningen till naturen**, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. **De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten.** Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer. (Delar av området utgör Nationalstadspark enligt NRL 3 kap 7 §).